

NEDĚLAT VĚCI, KTERÉ JSOU „CHUCPE“

Silvestra Chnápková (*1954)

Silvestra neboli Silva Chnápková se narodila jako Lupertová v dubnu 1954 v Českých Budějovicích. Za několik let byl její otec, chemický odborník, přidělen do Stalinových závodů v Litvínově a rodina se přestěhovala do nehostinného města ve zbídačených Sudetech, jehož tvář určovala obrovská chemička: *„Hustý mlhy čpěly tím, co zrovna z fabriky vypouštěli, lidi v tramvaji páchli fenolem, řeka Bělá měnila barvy, během smogových období na podzim nebylo vidět na krok, mlha byla tak hustá, že lidi tápali a chodili popaměti, i při cestě do školy jsme se kolikrát drželi za ruce, abychom se neztratili.“*

V Litvínově tvořili před druhou světovou válkou většinu obyvatelstva Němci (německy se jmenoval Leutmannsdorf). Po osvobození Československa byli vyhnáni - a Litvínov se proměnil v průmyslovou zónu: *„V šestnácti jsem byla v chemičce na brigádě, bylo to jako Ocelové město od Verna, dělalo tam pětatřicet tisíc lidí, všude kapaly nějaký tekutiny, všude se vypouštěly nějaký čmoudíky, všechno se chvělo a dunělo. Fabrika měla několik set hektarů, a jak to bylo po Němcích a ztratily se i plány, tak se v některých místech úplně nevědělo, co a jak tam teče, bylo to zašlý a rezivý.“*

Silvestřin otec Stanislav Lupert ve Stalinových závodech (roku 1962 přejmenovaných na Chemické závody československo-sovětského přátelství) neudělal kariéru, neboť nevstoupil do komunistické strany. Rodina se bez něj navíc musela často obejít, protože v mládí prodělal tuberkulózu a mnoho času trávil v léčebnách. Maminka Terezie pracovala v Mostě jako úřednice. Vpád vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 zažila Silvestra jako čtrnáctiletá u babičky ve vsi Slavošovice na Třeboňsku. Po návratu do Litvínova ji zaskočila reakce místních lidí: *„Nic horšího jsem v životě nezažila, ale ještě temnější zážitek byl, když jsem se vrátila na konci prázdnin domů s připnutou trikolorou, myslela jsem, že se bude něco dít, že lidi budou protestovat a bránit se, ale nikdo nic, jako kdyby nebyli v okupované zemi, jako by se s tím smířili. Starší sestra Jana byla v té době už na vysoké škole v Praze, vozila domů spoustu materiálů, takže jsme měli dost informací. Sama jsem se s tím nesmířila nikdy a později na gymnáziu jsem mívala kvůli svým poznámkám konflikty s učiteli. Hodně na mě působilo, jak se chovaly autority – na devítiletce jsme měli ostrou, přísnou ruštinářku a ta byla nejlepší ze všech, mluvila s námi otevřeně, později musela ze školy odejít. Na gymnáziu, kam jsem nastoupila v roce 1969, začali vyměňovat některé profesory za prověřené kádry, byla zrušena Unie studentů a*

učňů a místo toho vstoupili někteří spolužáci do SSM. To se mě dost dotýkalo, některé věci člověk přece nemůže udělat, protože jsou chucpe.“

V šestnácti letech se Silvestra spolu se svým milým vydala na dlouhý výlet po Čechách. Byl to, jak říká, trochu útěk z domova, trochu vandr, motivovalo ji rozčarování z poměrů v Československu i touha po svobodě a dobrodružství. Po dvojici bylo vyhlášeno celostátní policejní pátrání a Silvestru pak za trest přeložili z Litvínova na gymnázium v Mostě. Nedostala doporučení na vysokou školu, po maturitě pracovala v nemocnici na Bulovce, v Krkonoších na horské chatě a od roku 1978 v mosteckém výpočetním středisku.

Tehdy se už starala se o malou dceru Janu a začala o víkendech jezdit do venkovské usedlosti v Nové Vísce nedaleko Chomutova, kterou společně koupila skupina kamarádů z řad severočeského undergroundu a kam se sjížděli mladí lidé, kteří stejně jako ona hledali místo, kde by se mohli cítit svobodně. Byli jí blízcí názory, zálibami i pohledem na svět, některé, například Františka Stárka („Čuňase“), Miroslava Skalického („Skaláka“), Miroslava Hrabaně („Alpína“) nebo svého budoucího muže Jaroslava Chnápka („Šímu“) znala už dříve a věděla, že jsou to „její lidé“: *„Víska, to byla spousta veselých přátel, kteří rádi poslouchali muziku, tančili, psali zajímavý texty, bylo to otevřené společenství, kdokoli tam přijel a měl podobné smýšlení, cítil se hned jako doma. Pořád se vymýšlely nějaké hry, pořádaly se koncerty a festivaly, o víkendech tam bývalo třeba i dvě stě lidí. Policajti si s námi hráli jako kočka s myší, ale já to brala trochu jako dobrodružství, člověk měl radost, když je nějak napálil, málokdy nad námi vyhrávali, většinou i po prohlídkách odcházeli s ostrouhanou mrkvičkou.“*

Silva na Nové Vísce podepsala Chartu 77, ale Státní bezpečnost se o ni prozatím nezajímala. Přes týden chodila do práce, víkendy trávila i s dcerkou ve vísecké komunitě, kde mimo jiné i spolupracovala na výrobě a distribuci samizdatového časopisu Vokno. V roce 1980 komunistické úřady Vísce vyvlastnily (viz portréty Františka Stárka a dalších) a obyvatelé se snažili sehnat jiný dům, v němž by opět společně žili. Skoro se jim to podařilo, našli statek Vodolenka u Domažlic, tak velký, že by v něm mohly bydlet trvale i rodiny s dětmi. Když ale Silvestra přijela k notáři podepsat smlouvu, zjistila, že Státní bezpečnost majitele od prodeje odradila. Přátel ubývalo, v rámci takzvané Akce Asanace se StB podařilo vyhnat do exilu řadu signatářů Charty 77 včetně většiny obyvatel Visky, odešel například Miroslav Skalický nebo Karel Havelka („Kocour“), František Stárek byl v roce 1981 uvězněn za výrobu a distribuci časopisu Vokno.

Právě v souvislosti s Voknem se na Silvu intenzivněji soustředila tajná policie. Bylo to v době, kdy už se jí a jejímu muži Jaroslavovi Chnápovi („Šímovi“) podařilo prostřednictvím Silviny matky koupit bývalý mlýn v Osvračíně u Domažlic, zatím však bydleli v Mostě: *„Udělal tehdy velkou domovní prohlídku a měla jsem dvanáctihodinový výslech, babička si musela vyzvednout dceru Janičku, netušila jsem, co s ní je. Šímu odvezli*

na výslech do Litoměřic, a protože jsem věděla, že by si od StB nic nevzal, poslala jsem mu po esenbácích [uniformovaná policie] jídlo a oni mu ho snědli. Během prohlídky zabavili texty od Franka Zappy, pár samizdatů, fotky, nic výjimečného. Od kluků z Vísky jsem věděla, že se s policisty nemám bavit, tak jsem se toho držela.“

Pět let opuštěný mlýn v Osvračině byl plný myši a hmyzu, měl rozbitá okna, Chnápkovi topili vším, co kde našli, protože neměli nárok na nákup uhlí. Postupně do domu zavedli vodu, opravili elektřinu, a protože předtím žili v ekologicky zdevastovaných severních Čechách, byli nadšení z přírody a slunečných dnů. Silva pracovala jako mzdová účetní v čističce na osiva, Šíma jako strojník v místním JZD. Chtěli, aby dům fungoval podobně jako Nová Víska, tedy jako místo setkávání otevřené podobně založeným lidem. Uspořádali první koncert pro známé, pořídili si zahrádku a zvířata, práce najednou začala dávat smysl. *„Byla jsem nejdřív nadšená, z mlhy a smradu na severu jsme přijeli do hezkého kraje, pořídili jsme si hlídací kozu Žofku, chodila s námi jak pes, každý rok jsme měli dvě kůzлата a šest litrů mléka denně, to neměli jezďáci ani od krávy, takže jsme si to užívali. Překvapilo mě, že ve vsi nikdo nic moc nechoval ani nepěstoval kromě pár králíků a slepic. My jsme přišli z města úplně nezkušený, neuměli jsme ani držet hrábě ani zasázet brambory a hned jsme měli kozu a krávu a pak prasata, husy a slepice, býka i koně, takovou zoologickou a chodily k nám vesnický děti ze školky se dívat na zvířata.“*

Velkým překvapením byl pro Silvu strach, který ovládal místní obyvatele. Byla zvyklá na drsné severočeské poměry, kde režim například s horníky přece jen zacházel o něco jemněji, nutně je potřeboval, vycházel jim víc vstříc – na Domažlicku se podle jejich vzpomínek lidé mnohdy báli ozvat i kvůli maličkostem. Přičítá to faktu, že tradiční selské poměry byly rozvrácené kolektivizací, navíc je Osvračín v příhraničí nedaleko Spolkové republiky Německo, kde byl tehdy každý bedlivě sledován. Soužití s místními bylo obtížné hned od začátku: Chnápkovi jim připadali podezřelí a cizí svou nezvyklou činností při obdělávání pozemků a chovu zvířat, navíc za nimi o víkendech přijíždělo mnoho lidí nezvyklého zjevu, na „vlasatce a pankáče“ nebyl Osvračín připraven. Svě vykonal i zájem policie – Chnápkovi byli jedinými signatáři Charty 77 v domažlickém okrese, takže jim veřejná i tajná policie věnovaly zvláštní pozornost.

Úřední šikana měla různorodou podobu. Na organizaci policejního obtěžování mladých manželů se aktivně podílel například policista z nedalekého Holýšova a pozdější polistopadový policejní prezident a člen inspekce ministerstva vnitra Miroslav Borník, který přímo v Osvračině bydlel (podrobněji o tom ve svém portrétu mluví Jaroslav Chnápků – Šíma). Dcera Jana nebyla na popud starosty obce v polovině osmdesátých let navzdory úspěchu u talentových zkoušek přijata na žádnou střední školu, po stížnosti na ministerstvu školství byla přidělena na zvláštní učiliště a až po dalších složitých intervencích mohla na průmyslovku.

Státní správa, místní samospráva i zemědělské družstvo se Chnápkovým všemožnými způsoby snažily ztrpčit život: ničily úrodu na pozemcích, udělovaly absurdní pokuty, třeba za čištění jejich vlastního náhonu (o jeho obnovu se manželé bez úspěchu snaží už 35 let), dlouho jim bylo odpíráno právo připojit se k obecní kanalizaci, byl vydán zákaz pronajímat jim pozemky, takže museli prodat dobytek, protože ho neměli čím krmit. *„Když jsme prodali dobytek, tak jsme vymysleli, že budeme dělat keramiku, a oni zjistili, že bychom se zase uživili, tak nám začali zabavovat budovy. Pořád se to stupňovalo, u každého soudu jsme věděli, že to bude ještě horší... Ztrácely se spisy, prokurátor s praxí z padesátých let s námi zacházel stejně jako kdysi se sedláky. Závěrečný rozsudek přišel měsíc před listopadem 1989 – do dvou měsíců jsme měli bez náhrady všechny budovy vyklidit, bylo rozhodnuto, že kromě obytné části všechno přechází do vlastnictví místního Jednotného zemědělského družstva.“*

Chnápkovi tehdy začali přemýšlet o odchodu do exilu – roky se takovému kroku bránili a StB jim vystěhování na Západ soustavně „doporučovala“. Nakonec však zůstali a jejich mlýn zachránil pád komunistického režimu na konci roku 1989: *„Po převratu nás najednou kdekdo začal zdravit. Založila jsem v Osvračíně Občanské fórum a pak za mnou chodili, abych dělala starostku. Myslím, že se někteří báli, že jim budeme chtít vrátit to, co nám dělali. Ale nikdo se samozřejmě neomluvil, místní se až na výjimky od nás drží dál.“* Silvestra a Jaroslav Chnápkovi dál bydlí v Osvračíně, vyrábějí keramiku a pořádají kulturní akce, mimo jiné vlastní Galerii Vokno.

Autor textu Adam Drda a Monika Stehlíková